บทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณต่อการสร้างแรงจูงใจและการสืบทอดภูมิปัญญาของเยาวชน อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

Traditional Long Drum Competitions as a Cultural Mechanism for Youth Motivation and the Transmission of Local Wisdom in Rong Kham District Kalasin Province

จริญญา อะโน
Jarinya Ano
นักศึกษาปริญญาโท สาขาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Master Student of Music Rajabhat Mahasarakham University
*Corresponding Author Email: ey.jarinya@gmail.com

Received: 7 April 2026 Revised: 22 April 2026 Accepted: 28 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชนในพื้นที่อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2. เพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาวโบราณ) สู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อการอนุรักษ์และธำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนผู้เข้าประกวดแข่งขันการเส็งกลองยาวจำนวน 4 วง และผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน ทั้งหมดมาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารและแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของการประกวดต่อการสร้างแรงจูงใจ การประกวดกลองยาวโบราณทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคม ที่สำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชน โดยเริ่มจากแรงจูงใจภายนอก คือการได้รับการยอมรับจากชุมชน รางวัลจากการแข่งขัน และการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัวและวัด ซึ่งแรงจูงใจเหล่านี้ได้พัฒนาไปสู่แรงจูงใจภายใน คือความภาคภูมิใจในความสามารถ ความรักในศิลปะ และการมองว่าดนตรีพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเอง และ 2) แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญา กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดขึ้นในลักษณะระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงคนหลายช่วงวัย โดยมีการถ่ายทอดเชิงตั้ง จากปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชน และการถ่ายทอดเชิงระนาบ ระหว่างกลุ่มเพื่อนพี่น้องในวง นอกจากนี้ การประกวดยังช่วยกำหนดมาตรฐานทางศิลปะผ่านเกณฑ์การแข่งขัน ทำให้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น จังหวะเฮือส่วง และท่วงท่าการเดินแบบ “สับสั้น - สับยาว” ยังคงความถูกต้องตามแบบแผนดั้งเดิม

คำสำคัญ: กลองยาวโบราณ, ประกวดกลองยาว, สร้างแรงจูงใจ

Abstract

This research consists purposes were 1. to examine the role of the Ancient Klong Yao (Long Drum) Competition in motivating youth in Rong Kham District Kalasin Province and 2. to investigate the approaches and processes for transmitting indigenous musical wisdom, particularly Ancient Klong Yao (Long Drum) traditions,

to the younger generation in order to preserve and sustain the local cultural identity. This study employed a qualitative research design. The research instrument was a semi-structured interview guide. The target participants consisted of four youth teams participating in the Ancient Klong Yao competition and experts and specialists in Thai folk music, all of whom were selected through purposive sampling. The data collected from documentary sources and interviews were analyzed using content analysis. The research findings reveal that 1) The traditional Klong Yao competition serves as a crucial social space for cultivating youth motivation. This motivation initiates from extrinsic factors, such as community recognition, competition awards and support from social institutions like families and temples. These extrinsic factors subsequently evolve into intrinsic motivations, characterized by a sense of pride in personal competence, a genuine passion for the arts and the internalization of folk music as a fundamental component of the youths personal identity and 2) Regarding the transmission of traditional wisdom, the process operates within a cultural ecosystem that interlinks multiple generations. Knowledge transfer occurs vertically, from local masters to youth and horizontally, through peer-to-peer learning within the musical ensembles. Furthermore, the competitions establish artistic standards through structured evaluation criteria, ensuring that localized unique features such as the Huea Suang rhythm and the traditional “Sab San - Sab Yao” dance movements remain authentic to their original forms.

Keywords: Traditional Klong Yao, Klong Yao Competition, Motivation

บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และระบบคุณค่าของชุมชนในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะในสังคมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งดนตรีพื้นบ้านมิได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิง หากยังเป็นกลไกทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คน ความเชื่อ และความสัมพันธ์ของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2560) กลองยาวโบราณจึงถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญทั้งในมิติของการแสดงออกทางศิลปะ การประกอบพิธีกรรม และการสร้างความสามัคคีของคนในสังคมท้องถิ่น

ในบริบทของอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ กลองยาวโบราณได้พัฒนาเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน โดยมีรูปแบบจังหวะ “เฮือส่วง” รวมถึงลักษณะการเดินและการสับจังหวะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งเกิดจากการสั่งสมภูมิปัญญาของชุมชนมาอย่างยาวนาน (พระอาจารย์อุดล อคฺคธมฺโม, 2569, สัมภาษณ์) ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Turino (2008) ที่อธิบายว่าดนตรีพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางวัฒนธรรม (Cultural Marker) ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในสังคม นอกจากนี้ ความประณีตในการสร้างกลองและคุณภาพเสียงที่สืบทอดจากภูมิปัญญาช่างพื้นบ้านยังสะท้อนองค์ความรู้เชิงช่างที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและศิลปกรรม (จักรพงศ์ เพ็ชรแสน, 2563) อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมพื้นบ้านจำนวนมากเผชิญความท้าทายด้านการสืบทอด โดยเฉพาะการลดลงของผู้สืบทอดในกลุ่มเยาวชน ส่งผลให้หลายชุมชนต้องแสวงหากลไกใหม่ในการธำรงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น หนึ่งในกลไกสำคัญที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือ “การประกวดกลองยาวโบราณ”

ซึ่งมิได้เป็นเพียงเวทีการแข่งขัน แต่ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างคนต่างรุ่น (Smith, 2006)

ผลการศึกษาภาคสนามในพื้นที่อำเภอร่องคำสะท้อนให้เห็นว่า การประกวดกลองยาวมีบทบาทในการสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยแรงจูงใจภายนอก เช่น การแข่งขัน การยอมรับทางสังคม และรางวัล ได้พัฒนาไปสู่แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความรักในศิลปวัฒนธรรม และการยึดโยงกลองยาวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจของ (Deci and Ryan, 2000) ที่อธิบายกระบวนการพัฒนาแรงจูงใจจากภายนอกสู่ภายใน นอกจากนี้ การประกวดยังส่งผลให้เกิดกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาทั้งแบบแนวตั้ง (ครูสู่ศิษย์) และแบบแนวนอน (เยาวชนสู่เยาวชน) ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางดนตรีที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ การประกวดกลองยาวโบราณยังมีบทบาทในการปรับเปลี่ยนสถานะของกลองยาวจากเครื่องประกอบพิธีกรรมในอดีต สู่การเป็นพื้นที่พัฒนาเยาวชนและทุนมนุษย์ทางวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย ขณะเดียวกัน เกณฑ์การแข่งขันยังทำหน้าที่เป็นกลไกกำหนดมาตรฐานทางวัฒนธรรมที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย แม้จะมีการปรับตัวตามยุคสมัยก็ตาม

ดังนั้น บทความนี้จึงมีเป้าหมายที่แสดงให้เห็นว่าการประกวดกลองยาวโบราณมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศิลปะ แต่เป็นระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงแรงจูงใจ การเรียนรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาเข้าด้วยกันอย่างเป็นพลวัต อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดทางองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาทเชิงลึกของการแข่งขันในฐานะกลไกสร้างผู้สืบทอดวัฒนธรรมในระดับชุมชน การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์บทบาทของกลองยาวโบราณและการประกวดกลองยาวในมิติของการสร้างแรงจูงใจและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่ออธิบายกระบวนการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านในสังคมร่วมสมัยอย่างเป็นระบบทางวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชนในพื้นที่อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางและกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาวโบราณ) สู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อการอนุรักษ์และธำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณต่อการสร้างแรงจูงใจและการสืบทอดภูมิปัญญาของเยาวชน สามารถเรียบเรียงโดยแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญตามระดับมาตรฐานทางวิชาการได้ ดังนี้

1. ดนตรีพื้นบ้านในฐานะอัตลักษณ์และกลไกทางสังคม

ดนตรีพื้นบ้านไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิง แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และระบบคุณค่าของชุมชน ในบริบทของสังคมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดนตรีพื้นบ้านทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คน ความเชื่อ และความสัมพันธ์ในชุมชนเข้าด้วยกันอย่างแน่นแฟ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ (Turino, 2008) ที่นิยามว่าดนตรีพื้นบ้านคือ “เครื่องหมายทางวัฒนธรรม” ซึ่งสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในสังคม สำหรับกลองยาวโบราณในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับภูมิศาสตร์และวิถีชีวิต โดยปรากฏผ่านจังหวะ “เฮือส่วง”

และท่วงท่าการบรรเลงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นอกจากนี้ ความประณีตในการสร้างกลองและคุณภาพเสียงยังสะท้อนถึงองค์ความรู้เชิงช่างที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาอันล้ำค่า

2. ทฤษฎีแรงจูงใจและการเปลี่ยนผ่านสู่ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมวัฒนธรรมของเยาวชนสามารถอธิบายได้ผ่านทฤษฎีแรงจูงใจของ (Deci and Ryan, 2000) ซึ่งจำแนกแรงจูงใจออกเป็นแรงจูงใจภายนอกและภายใน ในเบื้องต้น เยาวชนมักได้รับแรงกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น การสนับสนุนจากชุมชน รางวัลจากการแข่งขัน และการยอมรับทางสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อกระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แรงจูงใจภายนอกเหล่านี้จะพัฒนาไปสู่แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ ความรักในศิลปะ และการมองว่าดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การเปลี่ยนผ่านนี้ถือเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน เนื่องจากเยาวชนจะมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาทักษะด้วยตนเองโดยไม่ต้องอาศัยรางวัลเป็นตัวตั้ง

3. การประกวดในฐานะระบบนิเวศทางวัฒนธรรมและกลไกการถ่ายทอดภูมิปัญญา

การประกวดศิลปวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัยทำหน้าที่เป็น พื้นที่ทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างคนต่างรุ่น ตามแนวคิดของ Smith (2006) การแข่งขันมิได้เป็นเพียงการแสดงศักยภาพ แต่เป็นกระบวนการกระตุ้นการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมในบริบทของกลองยาวโบราณ การประกวดส่งผลให้เกิดรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะ คือ 1) การถ่ายทอดเชิงตั้ง จากครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชน และ 2) การถ่ายทอดเชิงระนาบ การเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมวัยและรุ่นพี่สู่รุ่นน้องภายในวง ซึ่งนำไปสู่การสร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางดนตรี” นอกจากนี้ เกณฑ์การประกวดยังทำหน้าที่เป็นกลไกกำหนดมาตรฐาน ที่ช่วยรักษาเอกลักษณ์และแบบแผนดั้งเดิมไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

4. การปรับเปลี่ยนบทบาทของศิลปะพื้นบ้านในสังคมร่วมสมัย

การศึกษาชี้ให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนสถานะของกลองยาวจากเดิมที่เป็นเพียงเครื่องประกอบพิธีกรรมในอดีต สู่การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทุนมนุษย์ทางวัฒนธรรม การประกวดได้สร้างพื้นที่ให้เยาวชนได้พัฒนาคุณลักษณะด้านวินัย ความอดทน และการทำงานเป็นทีม อย่างไรก็ตาม ความยั่งยืนของระบบนิเวศทางวัฒนธรรมนี้จำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่าง “การแข่งขัน” และ “คุณค่าทางวัฒนธรรม” เพื่อป้องกันไม่ให้แรงกดดันจากการแพ้ชนะลดทอนความหมายเชิงภูมิปัญญาดั้งเดิม

ดังนั้น จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการประกวดกลองยาวโบราณทำหน้าที่เป็นระบบนิเวศทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงแรงจูงใจ การเรียนรู้ และการสืบทอดภูมิปัญญาเข้าด้วยกันอย่างเป็นพลวัต โดยมีเยาวชนเป็นตัวละครหลักในการขับเคลื่อนและดำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคมร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ เยาวชนผู้เข้าประกวดแข่งขันการเส็งกลองยาวจำนวน 4 วง และผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจงทั้งหมด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบไปด้วย 3 ส่วน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้การสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 สำหรับเยาวชน และกลุ่มที่ 2 สำหรับปราชญ์ชาวบ้าน/ครูผู้สอน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา อีกทั้งผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบและกลั่นกรองจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ (1) ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างข้อคำถาม (3) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาสาระสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล 1) ข้อมูลทุติยภูมิ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา วารสารวิชาการ และฐานข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลองยาวอีสาน และ 2) ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเยาวชนผู้เข้าประกวดแข่งขันการเส็งกลองยาวจำนวน 4 วง และผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้านที่จัดการแข่งขัน และสังเกตการณ์รูปแบบการประกวดกลองยาวโบราณในพื้นที่อำเภอร่องคำ เพื่อนำมาวิเคราะห์บทบาทของเยาวชนที่สร้างแรงจูงใจและการสืบทอดภูมิปัญญาการเส็งกลองยาวโบราณ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลเพื่อทราบถึงบทบาทของเยาวชนที่สร้างแรงจูงใจและการสืบทอดภูมิปัญญาการเส็งกลองยาวโบราณ พร้อมนำเสนอในรูปแบบความเรียงอธิบาย

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. บทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชนในพื้นที่อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิจัยพบว่า การประกวดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านถือเป็นกลไกทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมรดกทางวัฒนธรรม เนื่องจากการแข่งขันมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างเวทีแสดงศักยภาพ หากยังเป็นกระบวนการกระตุ้นการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ระหว่างคนต่างรุ่น (Smith, 2006) ในบริบทของกลองยาวโบราณ การประกวดจึงกลายเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงแรงจูงใจของเยาวชนเข้ากับการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม จากการสังเคราะห์เอกสารทางวิชาการร่วมกับผลการสัมภาษณ์ สามารถวิเคราะห์บทบาทของการประกวดกลองยาวโบราณได้ ดังนี้

1.1 การประกวดในฐานะแรงจูงใจภายนอกที่พัฒนาไปสู่แรงจูงใจภายในของเยาวชน

ทฤษฎีแรงจูงใจของ (Deci and Ryan, 2000) อธิบายว่า แรงจูงใจของมนุษย์สามารถพัฒนาได้จากแรงกระตุ้นภายนอกไปสู่แรงจูงใจภายใน เมื่อบุคคลเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในกิจกรรมที่ตนปฏิบัติ ผลการสัมภาษณ์เยาวชน พบว่า จุดเริ่มต้นของการเข้าร่วมวงกลองยาวเกิดจากแรงสนับสนุนของชุมชน ผู้ปกครอง พระสงฆ์ และเพื่อนร่วมวัย ซึ่งถือเป็นแรงจูงใจภายนอกที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม เมื่อเยาวชนได้เข้าร่วมการประกวดอย่างต่อเนื่อง ความต้องการ “อยากชนะ” ได้พัฒนาไปสู่ความภาคภูมิใจในความสามารถทางดนตรี และความรักต่อการตีกลองยาว การที่เยาวชนยอมรับการฝึกซ้อมอย่างหนัก อดทนต่อการแข่งขันหลายรอบ จนมองว่าการฝึกฝนเป็นชัยชนะของตนเอง สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากแรงจูงใจเชิงรางวัลไปสู่แรงจูงใจภายใน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ภาพประกอบที่ 1 สัมภาษณ์เยาวชนผู้เข้าแข่งขันวงเสียงเมืองมหา ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 3 (จริญญา อะโน, 2568)

1.2 การประกวดกับการสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าในตนเองของเยาวชน

กิจกรรมทางดนตรีมีบทบาทในการพัฒนาอัตลักษณ์ของเยาวชนผ่านประสบการณ์การมีส่วนร่วมทางสังคม (Turino, 2008) ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่า บรรยากาศการแข่งขันช่วยให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แม้ในกรณีที่ไม่ได้รับชัยชนะ เช่น เยาวชนอายุน้อยที่สามารถผ่านเข้าสู่รอบรองชนะเลิศรู้สึกภาคภูมิใจจากโอกาสในการแสดงและการเรียนรู้มากกว่าผลการแข่งขัน นอกจากนี้ เยาวชนบางคนมองว่ากลองยาวกลายเป็น “ส่วนหนึ่งของชีวิต” และมีความฝันที่จะประกอบอาชีพครูดนตรีเพื่อถ่ายทอดความรู้ต่อไป ซึ่งสะท้อนว่าการประกวดไม่ได้สร้างเพียงนักแสดง แต่ยังสร้างผู้สืบทอดวัฒนธรรมในอนาคต ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่กิจกรรมศิลปะช่วยหล่อหลอมความหมายของตนเองผ่านประสบการณ์ร่วมกับชุมชน

ภาพประกอบที่ 2 สัมภาษณ์เยาวชนผู้เข้าแข่งขันวงเจ้าพ่อขามนคร (ซ้าย) ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2, ผู้เข้าแข่งขันวงขวัญใจแม่ออกค้ำ (กลาง) ได้รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1, ผู้เข้าแข่งขันวงศิษย์ญาพ่อสร้างหลวงจูเนียร์ (ขวา) ได้รับรางวัลชนะเลิศ (จริญญา อะโน, 2568)

2. แนวทางและกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาวโบราณ) สู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ เพื่อการอนุรักษ์และธำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า ในด้านของการสืบทอดภูมิปัญญาดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาวโบราณ) (พระอาจารย์อุดล อคฺคธมฺโม, สัมภาษณ์, 21 กุมภาพันธ์ 2569) ได้ให้ข้อมูลว่ากลองยาวโบราณของอำเภอร่องคำมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกลองยาวในพื้นที่อื่นของภาคอีสาน ทั้งในด้านจังหวะการตี ลักษณะการเดินในขณะตี และรูปแบบการแข่งขัน หนึ่งในลักษณะเด่นของกลองยาวร่องคำคือการเดินตามจังหวะกลอง ซึ่งมีรูปแบบการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์กับจังหวะของเสียงกลองอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างเช่น การเดินแบบ “สับสั้น” ซึ่งใช้จังหวะกลอง 6 จังหวะ การเดินแบบ “สับยาว” ซึ่งใช้จังหวะกลอง 12 จังหวะ การเคลื่อนไหวของผู้แสดงที่สอดคล้องกับจังหวะกลองดังกล่าวทำให้การแสดงกลองยาวมีความพร้อมเพรียงและมีความงดงามทางศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่เยาวชนต้องเรียนรู้และสืบทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน (กลองยาวโบราณ) ให้คงอยู่สืบต่อไป

การสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านต้องอาศัยพื้นที่ปฏิบัติจริงที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างรุ่น (Kaemmer, 1993) ผลการประกวดกลองยาวทำให้เกิดการพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่ชัดเจน และช่วยรักษาเอกลักษณ์ของจังหวะ เสียง และท่าทางตามแบบแผนท้องถิ่น การแข่งขันยังส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องอย่างต่อเนื่อง โดยเยาวชนที่มีประสบการณ์จะทำหน้าที่ฝึกสอนสมาชิกใหม่ในวง ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้หลายช่วงวัย ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้สะท้อนข้อควรระวังว่า หากการแข่งขันมุ่งเน้นผลแพ้ชนะมากเกินไป อาจก่อให้เกิดแรงกดดันจนลดทอนแรงจูงใจของเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ต้องสร้างสมดุลระหว่าง “การแข่งขัน” และ “คุณค่าทางวัฒนธรรม” (Smith, 2006)

ภาพประกอบที่ 3 สัมภาษณ์พระอาจารย์อุดล อคฺคธมฺโม (จริญญา อะโน, 2568)

ภาพประกอบที่ 4 การประกาศผลการประกวดการตีกลองยาวโบราณรอบชิงชนะเลิศ (จริญญา อะโน, 2568)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. บทบาทของการประกวดต่อการสร้างแรงจูงใจ การประกวดกลองยาวโบราณทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคม ที่สำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชน โดยเริ่มจากแรงจูงใจภายนอก คือ การได้รับการยอมรับจากชุมชน รางวัลจากการแข่งขัน และการสนับสนุนจากสถาบันทางสังคม เช่น ครอบครัวและวัด ซึ่งแรงจูงใจเหล่านี้ได้พัฒนาไปสู่แรงจูงใจภายใน คือความภาคภูมิใจในความสามารถ ความรักในศิลปะ และการมองว่าดนตรีพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเอง

2. แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญา กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดขึ้นในลักษณะ ระบบนิเวศทางวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงคนหลายช่วงวัย โดยมีการถ่ายทอดเชิงตั้ง จากปราชญ์ชาวบ้านสู่เยาวชน และการถ่ายทอดเชิงระนาบ ระหว่างกลุ่มเพื่อนพี่น้องในวง นอกจากนี้ การประกวดยังช่วยกำหนดมาตรฐานทางศิลปะผ่านเกณฑ์การแข่งขัน ทำให้เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น จังหวะ “เฮือส่วง” และท่วงท่าการเดินแบบ “สับสั้น - สับยาว” ยังคงความถูกต้องตามแบบแผนดั้งเดิม

โดยผลการวิจัยนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสามารถนำมาอภิปรายเชิงวิชาการได้ ดังนี้

1) พลวัตของแรงจูงใจและการสร้างตัวตนของเยาวชน ผลการศึกษาที่พบว่าแรงจูงใจภายนอกเป็นประตูเบื้องต้นที่นำไปสู่แรงจูงใจภายในนั้น มีความสอดคล้องกับ ทฤษฎีการกำหนดเป้าหมายด้วยตนเองของ (Deci and Ryan, 2000) ที่อธิบายถึงกระบวนการที่บุคคลรับเอาคุณค่าภายนอกเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง การประกวดจึงมิได้เป็นเพียงการแข่งขันเพื่อชัยชนะ แต่เป็นกลไกที่ทำให้เยาวชนรู้สึกถึงความสามารถและความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เกิดการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน

2) กลองยาวในฐานะเครื่องหมายทางวัฒนธรรมและทุนมนุษย์ อัตลักษณ์ของกลองยาวร่องคำที่ผูกพันกับจังหวะ “เฮือส่วง” สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของดนตรีในฐานะ “เครื่องหมายทางวัฒนธรรม” ตามแนวคิดของ Turino (2008) ที่เชื่อมโยงภูมิศาสตร์และวิถีชีวิตเข้าด้วยกัน ยิ่งไปกว่านั้น การศึกษายังแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนสถานะ ของศิลปะพื้นบ้าน จากเดิมที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของพิธีกรรมสู่การเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ทุนมนุษย์ทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยหล่อหลอมระเบียบวินัยและความสามัคคีให้แก่เยาวชนในสังคมร่วมสมัย

3) การประกวดในฐานะพื้นที่แห่งการธำรงรักษาและปรับตัว เวทีการประกวดทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ทางสังคม” ตามแนวคิดของ Smith (2006) ที่เอื้อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ แม้ว่าการประกวดจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย แต่การที่ชุมชนยังคงยึดถือเกณฑ์มาตรฐานของเสียงและการบรรเลงแบบโบราณไว้ เป็นเครื่องยืนยันว่าการประกวดคือกลไกการคัดกรองและรักษา ความแท้ ของภูมิปัญญาไม่ให้สูญหายไปท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

ข้อค้นพบเชิงวิชาการ หรือองค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เยาวชนและปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับการประกวดกลองยาวโบราณ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสังเคราะห์ข้อค้นพบเชิงวิชาการที่มีนัยสำคัญได้ ดังนี้

1. การประกวดเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านแรงจูงใจจากภายนอกสู่ภายใน ผลการสัมภาษณ์สะท้อนว่า แม้ไม่มีการแข่งขัน เยาวชนยังคงศึกษาการตีกลองยาวโบราณต่อไป การประกวดทำหน้าที่เป็น “ตัวเร่งการก่อรูปอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” มากกว่าเป็นแรงจูงใจชั่วคราว

2. การประกวดทำให้เกิดรูปแบบการสืบทอดแบบ “แนวนอนร่วมกับแนวตั้ง” การแข่งขันการตีกลองยาวโบราณได้สร้าง “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางดนตรี” ที่ขยายการสืบทอดออกจากระบบครูเพียงผู้เดียว

3. การแข่งขันเปลี่ยนบทบาทกลองยาวจากพิธีกรรมสู่พื้นที่พัฒนาเยาวชน ปัจจุบันมีเยาวชนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาเข้าร่วม และเยาวชนได้รับการพัฒนาด้านวินัย ความอดทน การควบคุมอารณ์ และการทำงานเป็นทีม ซึ่งการประกวดทำให้ศิลปะพื้นบ้านกลายเป็น “เครื่องมือพัฒนาทุนมนุษย์ทางวัฒนธรรม”

4. การประกวดเป็นกลไกมาตรฐานวัฒนธรรม เนื่องจากการสืบทอดมีมาตรฐานร่วมกัน การแข่งขันไม่ได้ทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอย่างไร้ทิศทาง แต่กลับช่วย “ตรึงอัตลักษณ์” ผ่านกติกาการแข่งขัน

5. การประกวดสร้าง “วงจรความยั่งยืนทางวัฒนธรรม” จากข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถสังเคราะห์เป็นวงจรใหม่ได้ ดังนี้ การแข่งขัน ⟶ การยอมรับทางสังคม ⟶ ความภาคภูมิใจ ⟶ การฝึกซ้อมต่อเนื่อง ⟶ การถ่ายทอด ⟶ การเกิดเยาวชนรุ่นใหม่ ⟶ การแข่งขัน

และเยาวชนจำนวนหนึ่งต้องการประกอบอาชีพด้านกลองยาวในอนาคต แสดงให้เห็นถึงความยั่งยืนของภูมิปัญญาไม่ได้เกิดจากการอนุรักษ์แบบหยุดนิ่ง แต่เกิดจาก “ระบบหมุนเวียนการมีส่วนร่วม”

6. ข้อค้นพบเชิงวิพากษ์ แม้การแข่งขันช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่มีความเสี่ยงคือ ความกดดันจากการแพ้ชนะ และการลดทอนคุณค่าทางวัฒนธรรมหากเน้นที่ผลการประกวดมากจนเกินไป นำไปสู่ข้อเสนอเชิงวิชาการว่า การจัดประกวดด้านวัฒนธรรมควรเน้นที่ “กระบวนการเรียนรู้” มากกว่าผลการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรส่งเสริมให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนการตีกลองยาวโบราณให้กับโรงเรียนในอำเภอร่องคำ และอำเภอใกล้เคียง เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

1.2 ควรส่งเสริมให้เยาวชนได้ประกวดแข่งขันการตีกลองยาวโบราณในรายการอื่น ๆ ในหลากหลายพื้นที่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของเยาวชน และสามารถนำมาสร้างอาชีพได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลหรือนวัตกรรมการเรียนรู้ (เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ หรือการบันทึกคลังข้อมูลเสียงแบบดิจิทัล) มาใช้เป็นเครื่องมือเสริมในการสืบทอดจังหวะ “เฮือส่วง” และท่วงท่าการบรรเลง เพื่อลดช่องว่างทางการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพในการเผยแพร่สู่สังคมร่วมสมัย

2.2 ควรมีการศึกษาถึงแนวทางการยกระดับการประกวดกลองยาวโบราณจากการเป็นเพียงกิจกรรมในชุมชนสู่การพัฒนาเป็นงานเทศกาลเชิงท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพื่อให้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาดำเนินไปควบคู่กับการสร้างรายได้และการพัฒนาทุนมนุษย์ทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

2.3 งานวิจัยครั้งต่อไปควรเจาะลึกถึงผลกระทบของการแข่งขันที่มีต่อความหลากหลายของอัตลักษณ์ดั้งเดิม เพื่อเสนอแนวทางในการสร้างสมดุลไม่ให้ความต้องการที่จะชนะการประกวดไปลดทอนคุณค่าเชิงจิตวิญญาณหรือความหมายดั้งเดิมของกลองยาวโบราณในแต่ละหมู่บ้าน

เอกสารอ้างอิง

จักรพงศ์ เพ็ชรแสน. (2563). การสร้างกลองยาวอีสานเพื่อศึกษาคุณภาพเสียง. *วารสารแก่นดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 17*(2), 71-92.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2560). *ดนตรีศึกษา: หลักการและสาระสำคัญ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Deci, E. L., and Ryan, R. M. (2000). The what and why of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry, 11*(4), 227-268.

Kaemmer, J. E. (1993). Ethnomusicology: A study of intercultural music-making. New York: McGraw-Hill.

Smith, L. (2006). *Uses of heritage.* New York: Routledge.

Turino, T. (2008). *Music as social life: The politics of participation.* Chicago: University of Chicago Press.

บุคลานุกรม

พระอาจารย์อุดล อคฺคธมฺโม (ผู้ให้สัมภาษณ์). จริญญา อะโน (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่วัดป่าดงเมือง อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2569.